

महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी

जुलै महिन्यातील कामांचा तपशील

बागायती कापूस

- * पीक तणविरहीत ठेवण्यासाठी कुळवाच्या पाळ्या घाव्यात.
- * रस शोषणाच्या किडींचा प्रादुर्भाव आढळून आल्यास डायमेटोथोडाट ३० ई.सी. या किटकनाशकाची १.५ मिली प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारावे.
- * फुलकिडीचा प्रादुर्भाव जास्त दिसून आल्यास फिप्रोनील ५ एस.सी. ३० मिली प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारावे.
- * आकस्मिक रोग दिसून आल्यास १.५ किलो युरीया व १.५५ किलो पालाश, १०० लिटर पाण्यात मिसळून प्रति झाडास १५० ते २०० मिली द्रावण झाडाच्या बुंध्यापाशी ओतावे.
- * अति पावसामुळे (नैसर्गिकरित्या) पानेगळ होण्याची शक्यता असते, अशा वेळेस नॅथॅलिन अॅसेटिक अॅसीड (फ्लॅनोफिक्स) १०० मिली प्रति ५०० लिटर पाण्यात मिसळून फवारावे.
- * बीटी कापूस लागवडीनंतर ६० दिवसांनी नत्र खताचा तिसरा हसा (५० किलो नत्र प्रति हेक्टर) द्यावा.
- * बिगार बीटी कपाशीसाठी लागवडीनंतर ६० दिवसांनी नत्र खताचा तिसरा हसा (४० किलो नत्र प्रति हेक्टर) द्यावा.

ऊस

- * आडसाली ऊस लागवडीसाठी जमिनीची पूर्व मशागत करून रानबांधणी आखणी पूर्ण करावी.
- * मध्यम जमिनीत एक मीटर अंतरावर तर भारी जमिनीत १.२० मीटर अंतरावर सरी उताराच्या आडवी सोडावी.
- * सरी सोडण्यापूर्वी प्रति हेक्टर ३० टन चांगले कुजलेले शेणखत अथवा कंपोस्ट वापरा. ऊस लागणीच्या वेळी ४० किलो नत्र (८७ किलो युरिया), ८५ किलो स्फुरद (५३१ किलो सिंगल सुपर फॉस्फेट) व ८५ किलो पालाश (१४५ किलो म्युरेट ऑफ पोटॅश) प्रति हेक्टर सरी डोस पेरून द्यावा.
- * को.८६०३२ या जातीची लागण करतेवेळी ५० किलो नत्र (११० किलो युरिया), १०० किलो स्फुरद (६२५ किलो सिंगल सुपर फॉस्फेट) व पालाश १०० किलो (१७० किलो म्युरेट ऑफ पोटॅश) प्रति हेक्टर वापरावा.
- * आडसाली लागण करताना को.८६०३२ व को.एम.०२६५ या शिफारशीत जातींचा वापर करावा.
- * ऊस बेणे लागण करण्यापूर्वी खवले कीड, पिठ्या डेकूण, लोकरी मावा, पांढरी माशी या किडीच्या नियंत्रणासाठी ३०० मिली मॅलॅथिऑन ५० टक्के प्रवाही अथवा डायमेटोथोएट २६५ मिली ३० टक्के प्रवाही आणि १०० ग्रॅम बावीस्टीन (०.१ टक्के) १०० लिटर पाण्यात मिसळून त्यामध्ये १० मिनिटे बुडवावे आणि तेच बेणे परत १०० लिटर पाण्यात १० किलो प्रति हेक्टर अॅसेटोबॅक्टर डायअॅझोट्रोपिकस आणि १.२५ किलो स्फुरद विरघळविणारे जिवाणू प्रति हेक्टर याप्रमाणे मिसळून तयार केलेल्या द्रावणात ३० मिनिटे बुडवून ठेवावे व नंतर लागणीसाठी वापरावे, त्यामुळे नत्राच्या मात्रेत ५०% व स्फुरदाच्या मात्रेत २५% इतकी बचत होते.
- * वाळवी, खोडकिड व मुळ पोखरगारी अळीच्या बंदोबस्तासाठी क्लोरोपायरीफॉस २० टक्के प्रवाही २.५ लिटर १००० लिटर पाण्यात मिसळून ऊस लागणीनंतर वापरण्यावर सरीतून प्रति हेक्टर ओतावे.
- * ऊस लागणीकरिता उसाच्या एक डोळा अथवा दोन डोळा टिपरीचा वापर करावा.
- * उसावरील पोक्का बोईंग या बुरशीजन्य रोगाच्या नियंत्रणासाठी रोगाचा प्रादुर्भाव दिसून आल्यानंतर ०.३० टक्के मॅन्कोझेब या बुरशीनाशकाच्या ३ फवारण्या १२ दिवसांच्या अंतराने कराव्यात.
- * हुमणी किडीचा बंदोबस्त करण्यासाठी, हुमणीग्रस्त ऊस पिकांची रोपे उपटावीत. जमिनीत मुळाशेजारी मिळालेल्या अळ्या गोळा करून रॉकेल मिश्रीत पाण्यात टाकून माराव्यात. तसेच दाणेदार फोरेट १० टक्के २५ किलो किंवा काबॉफ्युरॉन ३ टक्के किटकनाशक हेक्टर १५ किलो अथवा जैविक किडनाशक मेटॅरायझियम हेक्टर २५ किलो याप्रमाणे शेंणखतात मिसळून जमिनीतून घावे व हलके पाणी द्यावे.

भात

- * पुर्नलागवड
 - * रोपांच्या पुर्नलागवडीसाठी पारंपारीक पद्धतीने अथवा यंत्राच्या साहाय्याने चिखलणी करावी. हळव्या जातीची लागण पेरणीनंतर २१ ते २५ दिवसांनी, निमगरव्या जातीची

२३ ते २७ दिवसांनी व गरव्या जातींची २५ ते ३० दिवसांनी करावी. एका चुडात २ ते ३ रोपे ठेवावीत.

- * संकरित जातीसाठी एका चुडात फक्त १ ते २ रोपेच ठेवावीत.
- * हळव्या जातींच्या रोपांची लावणी १५ X १५ सें.मी. तर निमगरव्या व गरव्या जातींची २० X १५ सें.मी. अंतरावर करावी.
- * **सैद्रीय खतांचा वापर**
 - चिखलणीच्या वेळी हेक्टर १० मे.टन हिरवळीचे खत जमिनीत गाडावे. याकरीता धेंच्या अथवा ताग वापरावा. दुसरा मार्ग म्हणजे गिरीपुष्पाची शेताच्या बांधावर लागवड करावी. लागवडीनंतर दुसऱ्या वर्षापासून या झाडाचा पाला भात लावणीच्या ८ ते १० दिवस अगोदर शेतात गाडावा. गिरीपुष्पाची हिरवी पाने ३ मे.टन प्रति हेक्टर शेतात गाडल्यास नत्र खताकरता लागणाऱ्या खर्चात खूप बचत होते.
- * **रासायनिक खतांचा वापर**
 - भात लागवडीसाठी हेक्टर १०० किलोग्रॅम नत्र, ५० किलोग्रॅम स्फुरद व ५० किलोग्रॅम पालाश या प्रमाणात रासायनिक खतांच्या मात्रेची शिफारस करण्यात आली आहे. हि खत मात्रा हळव्या जातीमध्ये लागणीच्या वेळी ५० टक्के नत्र, संपूर्ण स्फुरद व पालाश द्यावे. निमगरव्या व गरव्या जातीमध्ये लागणीच्यावेळी ४० टक्के नत्र आणि संपूर्ण स्फुरद व पालाश द्यावे. संकरित जातीकरिता हेक्टर १२० किलोग्रॅम नत्र, ५० किलोग्रॅम स्फुरद व ५० किलोग्रॅम पालाश या प्रमाणात रासायनिक खतांच्या मात्रेची शिफारस करण्यात आली आहे. ही खत मात्रा लागणीच्यावेळी ५० टक्के नत्र, संपूर्ण स्फुरद व पालाश द्यावे.

- * **जैविक खतांचा वापर**
 - विविध जैविक खते जशी निळे हिरवे शैवाल प्रति हेक्टर २० किलोग्रॅम भात लागणीनंतर ८ ते १० दिवसांनी शेतात टाकावे., अॅझोला (४ ते ५ किंटा प्रति हेक्टर) चिखलणीच्यावेळी शेतात टाकावे.

- * **आंतरमशागत : पुर्नलागवड भात**
 - लागवड पद्धतीच्या भात शेतीमध्ये पुर्नलागवडीनंतर दोन ते तीन बेण्या आवश्यक असतात. ५ ते ६ सें.मी. पाणी भात शेतात साठवून उत्कृष्टपणे तण नियंत्रण करता येते.
 - रासायनिक तण नियंत्रणासाठी २० ग्रॅम मेटसल्फुरॉन मिथाईल १० टक्के + क्लोरोम्युरॉन इथाईल १० टक्के तयार मिश्रण ०.००४ किलो क्रियाशील घटक प्रति हेक्टर ५०० लिटर पाण्यात पुर्नलागवडीनंतर १५ ते २० दिवसांत फवारावे व त्यानंतर ४५ व्या दिवशी एक खुरपणी करावी.

- * **पाणी व्यवस्थापन**
 - भात पिकाच्या योग्य वाढीकरिता व अधिक उत्पादनाकरिता भात खाचरात पाण्याची योग्य पातळी राखणे आवश्यक आहे. पिकाच्या वाढीच्या अवस्थेनुसार भात खाचरातील पाण्याची पातळी पुढीलप्रमाणे असावी.
 - १. रोप लागणीपासून रोपे स्थिर होईपर्यंत १ ते २ सें.मी.
 - २. रोपांच्या वाढीच्या प्राथमिक अवस्थेत २ ते ३ सें.मी.
 - ३. अधिक फुटवे येण्याच्या अवस्थेत ३ ते ५ सें.मी.

- * **पीक संरक्षण**
 - * करपा, पर्णकोष कुजव्या, पर्ण करपा, तपकिरी ठिपके, दाणे रंगहितता, आभासमय काजळी आणि पर्णकोष करपा या रोगांचा प्रादुर्भाव दिसल्यापासून काबॅन्डॅझिम ५० डब्ल्यु. पी. किंवा प्रोपीकोनॅझोल २५ ई.सी. किंवा मॅन्कोझेब ५ डब्ल्यु.पी. (०.२५%) या बुरशीनाशकांच्या १५ दिवसांच्या अंतराने तीन फवारण्या घ्याव्यात.
 - * करपा रोगाच्या प्रभावी नियंत्रणासाठी प्रादुर्भाव दिसल्यापासून ट्रायसायक्लॅझोल ७५ डब्ल्यु.पी. किंवा क्रिसाक्झीम मिथाईल ४४.३ एस.सी. (प्रत्येकी ०.१%) किंवा टेबुकोनॅझोल २५.९ ई.सी. (०.१५%) किंवा कासुगामायसीन ३ एस.एल. (०.१५%) किंवा हेक्झाकोनॅझोल (०.२०%) या बुरशीनाशकांच्या १५ दिवसांच्या अंतराने तीन फवारण्या घ्याव्यात.
 - * भात लावणीच्या वेळी रोपांचे शेंडे खुडावेत. त्यावरील किडींचे अंडीपुंज, अळ्या गोळा करून त्यांचा नाश करावा.
 - * खोडकीड, पाने गुंडाळणारी अळी, गाद माशी व तपकिरी टुडतुडे यांच्या नियंत्रणासाठी दाणेदार कारटाप हायड्रोक्लोराईड ४% (२५ किलो) किंवा फोरेट १० % (१० किलो) किंवा फिप्रोनील ०.३% (२५ किलो) लागवडीनंतर १ महिन्यांनी प्रति हेक्टर या प्रमाणात जमिनीत मिसळावे.

कडधान्य

मूग आणि उड्डि

- * पेरणीनंतर २०- २५ दिवसांनी पहिली व ३०- ३५ दिवसांनी दुसरी कोळपणी करावी.
- * कोळपणीनंतर दोन रोपातील तण काढण्यासाठी गरजेनुसार खुरपणी करावी.

तूर

- * पेरणीनंतर १५-२० दिवसांनी विरळणी करून कोळपणी

करावी तसेच ३० दिवसांनी खुरपणी करावी व पीक तणविरहित ठेवावे.

- * पेरणीनंतर ४५ दिवसांनी झाडांचा शेंडा ५ से.मी. वर खुडावा.

नाचणी

- * पेरणीची वेळ : जून/जुलै
- * पेरणीची पद्धत : पुर्नलागण/पेरणी
- * मार्करच्या सहाय्याने रेषा पाडणे
- * बियाणे (कि.ग्रॅ./हे.) : पुर्नलागण - ३ किलो/हेक्टर
- * पेरणी पद्धत : ५ किलो/हेक्टर
- * लागवडीचे अंतर : ३० - १० सें.मी.
- * पेरणीची खोली : २ सें.मी. पर्यंत
- * नांया भरणे / विरळणी करणे
- * पुर्नलागणीची पद्धत : गादी वाफ्यात तयार केलेली २५-३० दिवसांची रोपे वापरतात.
- * **रासायनिक बीजप्रक्रिया**
 - नाचणी पिकाची धुळवाफ पेरणी करिता प्रति किलो बियाण्यास ३ ते ४ ग्रॅम फॉलीडॉल भुकटी लावावी.
 - रोग नियंत्रणासाठी प्रति किलो बियाण्यास २.५ ग्रॅम कार्बनडॅझीम प्रक्रिया करावी.
- * **बियाणे संस्करण**
 - बियाणे पेरणीपूर्वी प्रति किलो बियाण्यास प्रत्येकी २५ ग्रॅम अझोस्पिरिलम ब्रासिलेन्स + स्फुरद विरघळणारे जिवाणू संवर्धकाची बिजप्रक्रिया करावी.
- * **खतमात्रा**
 १. रासायनिक खतमात्रा : ६०:३०:३० किलो नत्र, स्फुरद, पालाश/हे.
 २. पेरणीच्यावेळी ३० किलो नत्र, ३० किलो स्फुरद, ३० किलो पालाश प्रति हेक्टर द्यावे.

सोयाबीन

- * पेंडीमेथिलीन तणनाशक १ ते १.५ ली. प्रति हेक्टर पेरणीनंतर वाफशावर ६०० ते ७०० लि. पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. पीक उगवणीनंतर २१ दिवसांनी इमॅजिथॅपर क्रियाशील घटक ०.१ ते ०.१५ किलो ५०० ते ६०० लि. पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

फळबाग व्यवस्थापन

- * सिताफळ - संकरित जातीमध्ये कृत्रिम परागीभवन करावे. सिताफळावरील पिठ्या देकण नियंत्रणासाठी जैविक उपाय योजना करावी.
- * बोर - नवीन फुटीच्या फांद्यांची संख्या मर्यादीत ठेवून झाडांना वळण देणे.
- * आवळा - फुल धारणा व फळ धारणेच्या वेळी फळ पोखरगारी अळी व बी खाणाऱ्या भुंगेच्यांचे नियंत्रण करावे.
- * कागदी लिंबू - पावसाचे जादा पाणी चराद्वारे बागेच्या बाहेर काढून घ्यावे. आंबे बहाराच्या फळांची काढणी करावी. सिल्ला, मावा व पाने पोखरगारी अळी : डायमिथोएट २० मिली अथवा इमिडाक्लोप्रोड २.५ मिली/१० लि. पाणी याप्रमाणे फवारणी करावी.
- * कॅंकर / खैच्या रोग : स्ट्रेटोसायक्लीन १ ग्रॅम + कॉपर ऑक्सीक्लोराईड ३० ग्रॅम प्रति १० लि. पाणी शेंडेवर : कॉपर ऑक्सीक्लोराईड ३० ग्रॅम/ १० लि. पाणी

भाजीपाला व्यवस्थापन

- * उन्हाळी वेलवर्गीय भाजीपाला पिकांची काढणी करावी.
- * उन्हाळी वांगी, मिरची, टोमॅटो पिकांची काढणी करावी.
- * खरीप हंगामातील भाजीपाला पिकांचे लागवडीसाठी रान बांधणी करावी.लागवडीचे वेळी शेणखताचा वापर करावा.
- * रासायनिक खत मात्रेच्या ५० टक्के नत्र, संपूर्ण स्फुरद व पालाश लागवडीचे वेळी द्यावे.
- * टोमॅटोचे ३ ते ४ आठवडे कालावधीचे रोप लागवडीस वापरावे.
- * वांगी व मिरची पिकांचे सहा आठवडे कालावधीचे रोपे लागवडीसाठी वापरावे.
- * लागवडीपूर्वी टोमॅटो, वांगी, मिरची, फ्लॉवर व कोबी रोपांची मुळे किटकनाशक, बुरशीनाशक तसेच जीवाणू खाताचे द्रावणात बुडवावे.
- * कांदा पिकाचे रोपवाटीकेतील रोपांचे किड व रोगापासून संरक्षण करावे.
- * कांदा पिकाचे लागवडीसाठी शेत तयार करावे.
- * फ्लॉवर व कोबीचे सहा आठवड्यांचे रोपे लागवडीस वापरावे.
- * खरीप हंगामातील वेलवर्गीय भाजीपाला पिकांची लागवड करावी उदा. दुधी भोपळा, कारली, दोडका, घोसाळी, तांबडा भोपळा इ.
- * खरीप भेंडी व गवार पिकांची लागवड करावी.
- * पिकामध्ये पाणी साचू देऊ नये.
- * रांगडा कांदा लागवडीसाठी बियांची गादी वाफ्यावर पेरणी शेवटच्या आठवड्यात करावी.

आले

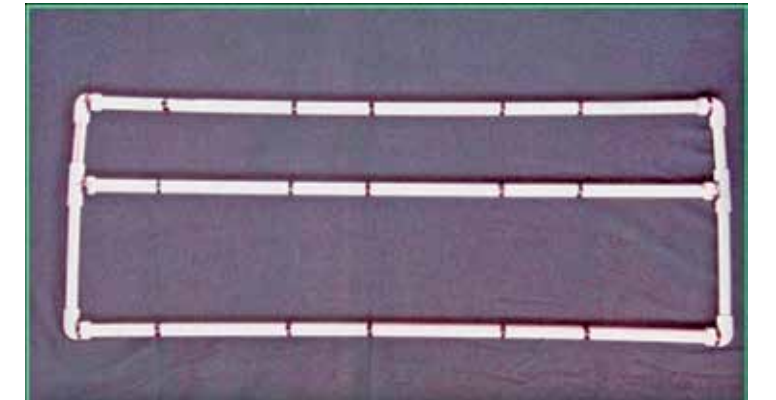
- * आंतरपिके जसे कोथिंबीर, झेंडू, मिरची, तूर, गवार यांची लागवड करावी.
- * आले उत्पादनात वाढ होण्यासाठी तसेच आल्यामधील तंतुचे प्रमाण कमी करण्यासाठी २ टक्के युरिया आणि ४०० पीपीएम फ्लॅनोफिक्सचे मिश्रण ६० आणि ७५ व्या दिवशी लागवडीनंतर फवारावे.
- * आले पिकांत फुटव्यांची संख्या वाढण्यासाठी २०० पीपीएम इथरेलची ७५ व्या दिवसां पासून १५ दिवसांच्या अंतराने ३ फवारण्या कराव्यात.
- * जमिनीच्या मगदूराप्रमाणे पाण्याचे नियोजन करावे.
- * पावसाचे पाणी साचू देवू नये. पाण्याचा तात्काळ निचरा करावा.
- * कंदमाशीचे नियंत्रण करावे: आले पिकास कंदमाशीसारख्या किडीचा मोठा उपद्रव होतो. या किडीची माशी डासासारखी पण आकाराने मोठी व काळसर रंगाची असते. माशीचे पाय शरीरापेक्षा लांब असतात. दोन्ही पंख पातळ व पारदर्शक असून त्यावर राखी रंगाचे ठिपके असतात. अंडी पांढरट रंगाची असतात. अळी पिवळसर असून त्यांना पाय नसतात. या किडीच्या अळ्या उघड्या गड्ड्यामध्ये शिरून त्याच्यावर उपजीविका करतात.
- * कंदमाशी नियंत्रणासाठी कंदमाशी शेतामध्ये दिसू लागल्यावर माशा मारण्यासाठी किनॉलफॉस २५ टक्के प्रवाही २० मि.ली. १० लिटर पाण्यामध्ये किंवा डायमेटोएट १५ मि.ली. प्रति १०लि. पाण्यामध्ये मिसळून जुलै ते ऑगस्ट दरम्यान आलतून-पालतून १५ दिवसांच्या अंतराने फवारण्या कराव्यात त्यानंतर किनॉलफॉस ५ टक्के किंवा फोरेट १० टक्के दाणेदार हेक्टर २० किलो या प्रमाणात झाडाच्या बुंध्यांभोवती पसरून टाकावे व पाऊस न पडल्यास लगेच उथळ पाणी द्यावे. याच किटकनाशकाचे पुढील दोन हप्ते १ महिन्याच्या अंतराने ऑगस्ट व सप्टेंबर द्यावेत. अर्धवट कुजके, सडके बियाणे लागवडीस वापरू नये. जुलै ते सप्टेंबर या कालावधीमध्ये शेतात उघडे पडलेले गड्डे मातीत झाकून घ्यावेत.

पशुसंवर्धन

- * पावसाळ्यात जनावरांच्या पिण्याच्या टाक्यामध्ये पावसाचे वाहत आलेले पाणी जाणार नाही ह्याची दक्षता घ्यावी. पाण्याच्या हौदांची नियमीत स्वच्छता करून चुना लावून घ्यावे.
- * गायी म्हशी नुकत्याच प्रसव झाल्या असल्यास नवजात वासरांची विशेष दक्षता घेणे अत्यंत गरजेचे आहे. नवजात वासरांना कोरड्या जागेवर, उबदार वातावरणात ठेवावे.
- * वासरांना त्यांच्या वजनाच्या १० टक्के इतका चीक दिवसातून ३ ते ४ वेळा विभागून तीन दिवस द्यावा. त्यामुळे त्यांच्या मध्ये रोगप्रतिकार शक्ती वाढेल.
- * संपूर्ण पावसाळ्यात स्तनदाहाचे प्रमाण वाढते. त्यासाठी दुध काढण्यापूर्वी व काढल्यानंतर जीवाणूनाशक द्रावण्याची कासेवर फवारणी करावी किंवा सडे द्रावणात बुडवावीत.

अवजारे

फुले पीव्हीसी भात लावणी चौकट

- * १.२० मीटर द ०.४० मीटर आकाराची पीव्हीसी भात लावणी चौकट.
- * भात पिकाच्या चार सूत्री तंत्रज्ञानांतर्गत, १५ से.मी. द २५ से.मी. अंतरावर पुर्नलागवड करणे सोईचे होते.
- * ब्रिकेट (गोळ्या) खतांचा वापर सुलभतेने करता येतो.
- * नेहमीच्या पध्दती पेक्षा ५ - ६ मजूर प्रति हेक्टर बचत होते व उत्पादनात ३०-३५ टक्के वाढ होते.
- * शेतकऱ्यांना वापरण्यास सोपी, हलकी व कमी खर्चाची आहे.